

U-kirjelmä 33/2023 vp

Ympäristövaliokunnan
asiantuntijakuuleminen 3.10.2023

Neuvotteleva virkamies Laura Sarlin

LIIKENNE- JA
VIESTINTÄMINISTERIÖ

Direktiiviehdotus

- Ehdotus alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista, myös rikosoikeudellisista seuraamuksista, annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta (COM(2023) 273 final) annettiin kesäkuussa
- Osa komission nk. **meriliikennepaketti**a, jonka muut säädösehdotukset liittyvät meriturvallisuuteen (onnettomuustutkinta, satamavaltio- ja lippuvaltiovalvonta, Euroopan meriturvallisuusvirasto)
- Direktiiviehdotuksen tavoitteena on parantaa meriympäristön suojelua EU:n alueella tehostamalla ja yhdenmukaistamalla **MARPOL-yleissopimuksen** täytäntöönpanoa unionin alueella ja varmistamalla ympäristöä pilaavien aineiden päästöistä vastuussa olevien tehokas sanktiointi
- **Neljä keskeistä muutosehdotusta**:
  1) direktiivin soveltamisalan laajentaminen öljyistä ja haitallisista nestemäisistä aineista kaikkiin MARPOL-yleissopimuksen kieltämiin aluspäästöihin veteen
  2) pakokaasujen puhdistusjärjestelmien eli nk. rikkipesureiden jäämien päästökielto
  3) seuraamusjärjestelmän tehostamiseen pyrkivät muutokset eli velvoite säätää kansallisesti hallinnollisista seuraamuksista
  4) toimeenpanon muu tehostaminen, kuten jäsenvaltioiden välisen viranomaisyhteistyön tiivistäminen ja tietojärjestelmiä koskevat muutokset

Soveltamisalan laajennus

- Voimassa oleva direktiivi edellyttää, että jäsenvaltiot kieltävät ja sanktioivat MARPOL-yleissopimuksen liitteen I (öljy) ja liitteen II (irtolastina kuljetettavat haitalliset nestemäiset aineet) mukaiset ympäristöä pilaavat päästöt veteen.
- Komissio ehdottaa soveltamisalan laajennusta **kaikkiin veteen meneviin MARPOLin kieltämiin päästöihin**
  - liite III: pakattuina meritse kuljetettavat haitalliset aineet
  - liite IV: käymäläjätevesi
  - liite V: kiinteä jäte
- Lisäksi direktiivi kattaisi pakokaasujen puhdistusjärjestelmien eli **rikkipesureiden erottelemien jäämien** päästäminen veteen. Huom. koskee vain nk. suljetussa kierrossa toimivien laitteiden jäämiä.

Seuraamusjärjestelmää koskeva ehdotus

- Nykyinen direktiivi edellyttää kansallisia rikosoikeudellisia seuraamuksia
- Jatkossa vakavista aluspäästöistä tulisi määrätä *ympäristörikosdirektiivin* mukaiset rikosoikeudelliset seuraamukset; vastaavasti rikosoikeudelliset seuraamukset poistettaisiin alusjäterikosdirektiivistä
- Komissio ehdottaa velvoitetta säätää kansallisesti **hallinnollisista seuraamusmaksuista**
  - Yleiset periaatteet direktiivissä
  - Maksujen suuruus kansallisessa harkinnassa
  - Komissio voisi antaa tarkempaa sääntelyä päästökohtaisista kriteereistä maksun määräämiselle
- Komissio suosii hallinnollisia seuraamuksia; ehdotus vastaa tältä osin viimeaikaista trendiä

Toimeenpanon muu tehostaminen

- Tiedon keruu ja raportointi
  - Komissio esittää, että aluspäästöjä koskevan tiedon ilmoittamista, todentamista, vaihtoa, julkaisua ja saatavuutta tehostetaan
  - Nykyisten EU-tietojärjestelmien ohelle uusi sähköinen raportointityökalu, johon raportoitaisiin tarkastuksista, todentamistoimista ja määrätyistä seuraamuksista
  - Aluspäästöjä koskevaa tietoa julkistettaisiin komission ylläpitämällä internetsivulla
  - Saatavilla olevan tiedon määrän lisäämisen ja laadun parantamisen tarkoituksena parantaa jäsenvaltioiden ja EU:n yhteistyötä ja siten tehostaa täytäntöönpanoa
- Minimitarkastusvelvoite: vähintään 10 % aluspäästöjä koskevista ilmoituksista tarkastettava
- Soveltamisalan laajennus edellyttäisi käytännössä valvovilta viranomaisilta nykyistä korkeampia laatuvaatimuksia
- Kansallisten viranomaisten kouluttaminen (Euroopan meriturvallisuusvirasto)
- Lisäksi komissio ehdottaa säännöksiä kielletyistä teoista ilmoittavien henkilöiden suojelusta

Suomen lainsäädäntö

- MARPOL-yleissopimuksen ja EU:n lainsäädännön mukaiset päästökiellot sekä seuraamukset **merenkulun ympäristönsuojelulaissa** ja valtioneuvoston asetuksessa merenkulun ympäristönsuojelusta
  - Rikosoikeudellinen seuraamus: merenkulun ympäristönsuojelurikkomus (myös RL)
  - Hallinnollinen seuraamus: öljypäästömaksu
- Komission ehdotuksen toteutuminen edellyttäisi lain seuraamusjärjestelmän uudistamista
  - Kansallisesti on pyritty välttämään rikosoikeudellisten ja hallinnollisten seuraamusjärjestelmien päällekkäisyyttä. Huom. myös kaksoisrangaistavuuden kielto
- Ehdotus säädösvallan delegoinnista seuraamusmaksujen määräämisessä huomioitavista kriteereistä ongelmallinen perustuslain näkökulmasta (**rikosoikeudellinen laillisuusperiaate**)
- **Ahvenanmaa**: Siltä osin kuin kyse on kauppamerenkulun aluksista, direktiiviehdotus kuuluu valtakunnan lainsäädäntötoimivaltaan. Muilta osin ehdotus kuuluu maakunnan lainsäädäntötoimivaltaan.

Ehdotuksen vaikutukset

- **Ympäristövaikutukset**
  - Nykyistä tehokkaampi puuttuminen kiellettyihin aluspäästöihin ja rikkipesureiden jäämien päästökielto (nyt vain suositus) tehostavat ympäristön suojelua

- **Taloudelliset vaikutukset**
  - Aluksille vaikutuksia vain MARPOL-velvoitteita pidemmälle menevistä vaatimuksista -> suljetun kierron rikkipesureiden jäämät vietävä maksua vastaan satamaan. Vaikutus suomalaisaluksille hyvin vähäinen.

- **Viranomaisvaikutukset ja vaikutukset valtiontalouteen**
  - Valvonta- ja raportointivelvoitteet lisäisivät Liikenne- ja viestintäviraston tehtäviä vähintään 0,5 henkilötyövuodella ja Rajavartiolaitoksen tehtäviä 1 henkilötyövuodella.
  - Rajavartiolaitoksella myös lisäkalustotarpeita
  - Seuraamusmaksun määräämisen toimivaltaiselle viranomaiselle aiheuttamasta työmäärästä ei tällä hetkellä ole arviota

Valtioneuvoston kanta

- Komission tavoite ja meriympäristön suojelun tason parantaminen kannatettavaa
- Soveltamisalan laajennus perusteltu
- Hallinnolliset seuraamusmaksut:
  - tavoite kannatettava, mutta kaikki kriteerit tulisi asettaa direktiivissä
  - seuraamusjärjestelmää arvioitava kokonaisuutena (huom. suhde ympäristörikosdirektiiviin)
- Raportoinnin tehostaminen kannatettavaa, kuitenkin hallinnollista taakkaa minimoiden
- Huomioitava EU:n tietosuojasääntely
- Kansallisesta resursoinnista linjataan normaalissa budjettiprosessissa
- Kansallisille täytäntöönpanotoimille esitetty määräaika turhan tiukka